

Крутянець Олександр Борозенко-Конончук

Якщо подивитись на список вояків Студентського куреня, що 29 січня 1918 р. потрапили у полон до більшовиків і були розстріляні поблизу залізничної станції Крути, то помітимо, що лише про вісьмох маємо певні біографічні відомості. Ще про кількох крутянців знаємо лише прізвище, — решта були поховані неопізнаними. А між тим, навіть короткі біографічні відомості крутянців є важливими як для політики національної пам'яті, так і для історичної науки. Встановлення їх життєписів дозволить краще зрозуміти мотивацію людей, що зі зброєю у руках боролись за українську державність.

Завдяки пошукам в архівах у 2011 р. вдалось встановити біографії трьох крутянців — Миколи Божинського-Божка, Миколи Ганкевича та Павла Кольченка¹. Дана публікація пропонує архівні та газетні матеріали, що містять біографічні дані про ще одного із розстріляних під Крутами — Олександра Борозенка-Конончука.

Олександр Борозенко-Конончук народився 8 липня 1891 р. у с. Антонів Сквирського повіту Київської губернії (нині — село Сквирського району Київської області) у селянській родині Остапа (Євстафія) Ісидоровича та Агафії Іванівни. Навчався в Антонівському двокласному сільському училищі. 1905 р. планував вступати у Велико-Сорочинську вчительську семінарію, однак обрав професію медика і з 1906 по 1910 р. навчався у Київській земській фельдшерській школі при Кирилівській лікарні (нині — Київський перший медичний коледж). Після закінчення навчання працював у лікарнях Київської губернії. 1912 р. призваний на військову службу. Під час Першої світової війни як солдат Російської імператорської армії брав участь в

¹ Дворянин, попович та селянський син (штрихи до біографій загиблих під Крутами у січні 1918 року) // Проблеми вивчення історії Української революції 1917–1921 рр. — 2011. — № 6. — С. 389–408.

окупації Галичини. З початком Української революції 1917–1921 рр. став активним діячем фельдшерського руху. Учасник з'їздів медико-санітарного персоналу, член Всеукраїнської спілки лікарських помічників. Восени 1917 р. вступив на юридичний факультет Українського народного університету. Під час бою під Крутами 29 січня 1918 р. потрапив у полон і був розстріляний більшовиками. 19 березня 1918 р. похований на Аскольдовій могилі у Києві.

* * *

Публіковані документи зберігаються у Державному архіві міста Києва у ф. 178. Київська земська фельдшерсько-акушерська школа при Київській Кирилівській лікарні, а також опубліковані 1918 р. у газеті «Наше слово» — щомісячнику Всеукраїнської спілки лікарських помічників і помішниць на Україні.

Документи оприлюднюються вперше.

Тексти друкуються мовою оригіналу. Мовно-стилістичні та орфографічні особливості документів збережено. Пропущені в автентичному тексті частини слів відновлено і взято у квадратні дужки. Без особливих застережень розставлені розділові знаки. Особисті підписи позначено так: [підпис] або [підписи].

Кожен документ отримав порядковий номер, заголовок, місце та дату створення, архівну легенду. Заголовки складено відповідно до характеру та змісту документу.

Місце та дата створення документу визначено за текстом документу або ж іншим способом. Архівна легенда вказує на місце зберігання документу: назву архіву, номер фонду, опису, справи, аркушів.

Публікація документів супроводжується коментарями довідкового характеру.

Допомогу у пошуку документів надали Ольга Ковалевська (Київ) та Ігор Мрака (Львів).

Документи

№ 1

Копія документа про народження та хрещення О. Борозенка-Конончука

*с. Антонів, Сквирський повіт, Київська губернія,
8 червня 1903 р.*

Копія

Метрическая выпись № 176-й

Въ метрической книгѣ части первой о родившихся, хранящейся при Св. Благовѣщенской церкви² села Антонова, Сквирскаго уѣзда за 1891-й годъ подъ № 35-мъ мужскаго пола записана слѣдующая статья:

«Тысяча восемьсотъ девяносто первого года м. Июля 8 дня родился, а 9 крещень АЛЕКСАНДРЪ родители: села Антонова крестьяне собственникъ Евстафій Исидоровъ Конончукъ законная жена его Агафія Иванова: оба православнаго вѣроисповѣданія. Воспріемниками были: села Антонова крестьяне: Конон Ильинъ Денесюк Зиновія Антоніева Ивана Огородника жена. Таинство Св. Крещенія совершалъ священникъ Николай Сипькевичъ съ псаломщиками: Мар. Феемъ³ Климономъ и Петромъ Петруневскимъ».

Что настоящая выпись во всемъ согласна метрическою записью, въ томъ причтъ своимъ собственноручнымъ подписемъ съ приложеніемъ церковной печати удостовѣряеть. 1903 г. м. Іюня 8-го дня. Подлинную подписали: Села Антонова

² Свято-Благовѣщенська церква — парафіяльний православний храм, збудований 1741 р. на місці давнішого, який згорів 20 липня 1741 р. Перебудований у ХІХ ст. За радянської влади неодноразово закритався. Розібраний 1963 р.

³ Так в тексті.

приходській священникъ Іоаннъ Радзівській⁴. Псаломщикъ А. N.N.

Державний архів міста Києва, ф. 178. Київська земська фельдшерсько-акушерська школа при Київській Кирилівській лікарні, оп. 1, спр. 16. Об ученике Конончуке Александре Евстафиеве 1/IX-1906–18/V-1910 г., арк. 28. Машинопис. Незасвідчена копія.

№ 2

Копія свідоцтва про закінчення О. Борозенком-Конончуком Антонівського двокласного сільського училища

*с. Антонів, Сквирський повіт, Київська губернія,
27 травня 1905 р.*

Копія

Свидѣтельство № 27

Педагогическій Совѣтъ Антоновскаго двухкласснаго сельскаго училища, Сквирскаго уѣзда, Кіевской губерніи, удостоверяетъ, что крестьянинъ Антоновскаго сельскаго общества, Сквирскаго уѣзда, Антоновской волости, Александръ Евстафіевъ Конончукъ (онъ же Борозенко) православнаго вѣроисповѣданія, родившійся 8-го Іюля 1891 года, успѣшно окончилъ курсъ ученія въ названномъ училищѣ, а потому имѣетъ право на

⁴ Радзівський Іоанн Гордійович (1841–?) — священник Свято-Благовіщенської церкви у с. Антонові Сквирського повіту Київського повіту. Закінчив духовну семінарію. Рукопокладений 1863 р. В Антонові — з 1897 р.

льготу 2-го разряда, установленную пун. 2 ст. 64 Устава о воинской повинности изд. 1897 года⁵.

Означенный Конончук при отличномъ (5) поведеніи оказалъ слѣдующіе успѣхи:

Въ Законе Божіемъ	отличные (5)
русскомъ языке и слав. яз.	отличные (5)
арифметикѣ	отличные (5)
геометріи	отличные (5)
отечественной исторіи	отличные (5)
географіи и естествовѣдѣніи	отличные (5)
чистописаніи	отличные (5)
черченіи и рисованіи	-
пѣніи	-

с. Антоновъ, Мая 27 дня 1905 года.

Подлинное подписали:

Завѣдывающій училищемъ П. Евсейцевъ

Законоучитель священникъ Іоаннъ NN

Учитель NN

Учитель NN

Державний архів міста Києва, ф. 178. Київська земська фельдшерсько-акушерська школа при Київській Кирилівській лікарні, оп. 1, спр. 16. Об ученике Конончуке Александре Евстафиеве 1/IX-1906–18/V-1910 г., арк. 8. Машинопис. Незасвідчена копія.

⁵ Пільга передбачала можливість випускникам навчальних закладів 2 розряду (до яких належало і Антонівське училище) служити в армії не п'ять, а лише три роки.

№ 3

Медична довідка О. Борозенку-Конончуку

*с. Володарка, Сквирський повіт, Київська губернія,
17 липня 1905 р.*

Свидѣтельство

Дано сіє сыну крестьянина с. Антонова Евстафія Конончука — Александру 14 лѣтъ въ томъ, что ему привита предохранительная оспа, на что указываютъ сохранившіеся рубцы на правомъ плечѣ, а также и в томъ, что онъ не страдаетъ ни какими хроническими болѣзнями могущими препятствовать поступленію въ Велико-Сорочинскую Учительскую Семинарію⁶.

Володарскій Участковій фельдшеръ

[підпис]

№ 151

Іюля 17 дня

1905 года

ст. Володарска⁷

Сквирск. уѣзда

[марка]

Державний архів міста Києва, ф. 178. Київська земська фельдшерсько-акушерська школа при Київській Кирилівській лікарні, оп. 1, спр. 16. Об ученике Конончуке Александре Евстафиеве 1/IX-1906–18/V-1910 г., арк. 7. Рукопис.

⁶ Великосорочинська Учительська семінарія — професійний навчальний заклад, відкритий 1904 р. Нині — Великосорочинська санаторна школа-інтернат.

⁷ Володарка — містечко Володарської волості Сквирського повіту Київської губернії (нині — смт, Володарський район, Київська область).

№ 4

**Заява О.Борозенка-Конончука з проханнями про вступ
до Київської земської фельдшерської школи**

*Київ або
с. Антонів Сквирський повіт, Київська губернія,
1906 р.*

Его высокородію
Господіну Директору Киевской Земской Фельдшерской
школы

Окончившаго курсъ Антоновскаго двухкласснаго училища⁸
Александра Евстафьева Конончука

Прошение

Желая поступить во ввѣренную Вамъ школу, имѣю честь
покорнѣйше просить, Ваше Высокородіе, допустить меня къ
пріемному испытанію въ первый классъ и, по выдержаніи онаго,
если окажусь достойнымъ, зачислить въ число казенныхъ сти-
пендіатовъ.

При семь прилагаю: 1) Свидѣтельство объ окончаніи учи-
лища за № 27,

2) Метрическую Выпись о моемъ рожденіи и крещеніи за
№ 176 и

3) Свидѣтельство медицинско[е] за № 151.

А. Конончукъ

Адресъ: ст. г. Сквиря (Кіевской губ.)

село Антоновъ⁹

*Державний архів міста Києва, ф. 178. Київська земська
фельдшерсько-акушерська школа при Київській Кирилівській*

⁸ Антонівське двокласне училище — навчальний заклад у с. Антонів Антонівської волості Сквирського повіту Київської губернії. Засноване 1872 р.

⁹ Антонів — нині село Сквирського району Київської області.

лікарні, оп. 1, спр. 16. Об ученике Конончуке Александре Евстафиеве 1/IX-1906–18/V-1910 г., арк. 6. Рукопис.

№ 5

**Лист завідуючого Уманської лікарні директору Київської
земської фельдшерської школи з характеристикою
О. Борозенка-Конончука**

*Умань, Уманський повіт, Київська губернія,
26 лютого 1910 р.*

М.В.Д.¹⁰
Врачъ
Заведующій Уманской
уѣздной земской
больницей
№ 137
Февраля 26 дня 1910 г.¹¹

Г. Директору Київской
земской фельдшерской школы

На отношеніе Ваше отъ 26 Января с/г за № 46, имѣю честь сообщить Вамъ, что фельдшерскій ученикъ Александръ Конончукъ вель себя очень хорошо, добросовѣстно работаль въ аптекъ на амбулаторіи и усердно помогаль при операціяхъ и перевязкахъ; общее впечатлѣніе полученное мною отъ этого мальчика таково, что изъ него вѣдетъ серіозный, хорошій человекъ, и въ случаѣ, если при Уманской Больницѣ будетъ

¹⁰ У Російській імперії лікарні підпорядковувались Міністерству внутрішніх справ, у складі якого існувала Медична рада.

¹¹ Зроблено приписку червоним олівцем: «Къ делу о Конончуке».

открыта должность третьяго фельдшера, то я хотѣл-бы имѣть его своимъ помощникомъ.

Врачъ Н. Давыдов¹²

Державний архів міста Києва, ф. 178. Київська земська фельдшерсько-акушерська школа при Київській Кирилівській лікарні, оп. 1, спр. 16. Об ученике Конончуке Александре Евстафиеве 1/IX-1906–18/V-1910 г., арк. 25–25 зв. Рукопис.

№ 6

Газетна стаття К. Захаренка «Пам'яті Олександра Борозенка»

Київ, травень 1918 р.

Пам'яті Олександра Борозенка

Від братської руки смертельна в грудях

рана.

Стікає з неї кров... і смерть прийшла

Його крилом незримим обвела

Немилосердная, холодная нірвана

Вінок жажливий смерти принесла.

Ол. Неприцький-Грановський¹³

Знов смерть... Знов похоронні співи... Поховали кращі надії українського народу, поховали козаків студентського куріня. Се

¹² Давыдов Микола Федорович — лікар, завідувач Уманської лікарні, також працював в Уманському середньому училищі садівництва та землеробства.

¹³ Неприцький-Грановський Олександр Анастасійович (1887–1976), учений-зоолог, поет, громадський діяч. Народився у м. Великі Бережці (нині село Кременецького району Тернопільської області). Навчався у Білокриницькій сільськогосподарській школі, Київському комерційному інституті. З 1913 р. — у США, Франції, згодом знову повернувся до США.

ті юнаки, котрі горіли не мартовською любовію до України, се ті юнаки, котрі всі свої мрії, всі свої надії, всі свої сили і, як бачим, своє життя отдали Україні.

Болить серце, коли подумаєш про се; болить воно; бо страшна і велика втрата навіть одне таке життя, а тут... десятки...

Між ними я особисто знав одного і про нього власне хтів згадати.

Мені не хотілось вірити, коли прочитав, що Олександр Борозенко-Конончук вбитий. Нейняв я віри сьому через те, що так страшно було почувати, що такі юнаки сходять з поля життєвої боротьби. Олександр Борозенко був свідомий українець, був дійсний син України, але у той же, час се мав бути і видатний професійно-громадський діяч, сили котрого і хист виявились під час революції.

Зустрівся я з ним на першому Всеукраїнському військовому з'їзді медичного персоналу¹⁴. Вже з перших його промов та реплік було помітно, що се ще молода, але і, се особливо треба підкреслити, талановита людина, котра у професійному питанні рве з старими традиційними забобонами, укоханними де-якими діячами, російської орієнтації, котрі і досі ще стоять на чолі професійного фельдшерського руху¹⁵.

¹⁴ Всеукраїнський військовий з'їзд медичного персоналу — відбувся у жовтні 1917 р. За деякими даними, з'їзд обрав Генеральну військову санітарну управу.

¹⁵ Після Лютневої революції в Російській імперії значно активізувався фельдшерський рух. У квітні 1917 р. створено Всеросійських союз лікарських помічників. Одночасно у фельдшерському середовищі зароджувались течії, орієнтовані на політичні партії або національні рухи, зокрема і український. У серпні 1917 р. відбувся Перший Всеукраїнський з'їзд лікарських помічників, який заснував Всеукраїнську спілку лікарських помічників та періодичне видання «Згода».

Фельдшерський рух не був єдиним і монолітним. Між ротними фельдшерами та шкільними фельдшерами існували протиріччя, що переросли у відкритий конфлікт та створення Всеросійського союзу ротних фельдшерів. Їх осередки існували на усіх фронтах, флотах та воєнних

З коротких приватних розмов з ним я довідався, що він був представником фронтової колегії лікарських помішників півд[енно]-зах[ідного] фронту і, що особисто мені подобалось, се те, що він намагався перебороти ту хвилю настроїв нашої невеличкої на з'їзді фракції, чи професійної секції, котра увесь час переносила на український ґрунт відомий російський «фельдшерський вопрос»¹⁶. Він горяче обстоював свою думку і

округах. У Київському військовому окрузі організація ротних фельдшерів видавала газету «Наше слово» російською та українською мовами. У жовтні 1917 р. відбувся всеукраїнський з'їзд військового медико-санітарного персоналу, що знаменував собою організаційне оформлення українського фельдшерського руху в армії. Також окремо існував Всеросійський союз залізничних ротних фельдшерів.

Навесні 1918 р., після вигнання більшовиків з УНР, існування осередків загальноросійських фельдшерських організацій стало неактуальним. Єдиною дієвою організацією фельдшерів стала Всеукраїнська фельдшерсько-акушерська спілка.

¹⁶ Фельдшерське питання — коло професійних питань функціонування середнього медичного персоналу у Російській імперії наприкінці XIX — на початку XX ст. Сутність фельдшерського питання полягала у невизначеності правового професійного статусу середнього медичного персоналу, різниці у якості підготовки фельдшерів та їх академічних прав.

У суспільстві та професійному медичному середовищі дискутувалося питання про те, чи можуть фельдшери вести самостійну медичну практику чи вони є лише помічниками лікарів.

Фельдшерів готували різні типи навчальних закладів — «нормальні» фельдшерські школи з 2, 3 або 4-х річним строком навчання, військово-фельдшерські школи, курси при лікувальних установах. Окрім того, ротними фельдшерами могли бути призначеними будь-хто із бажаючих солдат, що прослужили понад 1 рік. Очевидним була надто велика різниця у якості підготовці фельдшерів — від відсутності такої до повноцінної середньої професійної підготовки.

Фельдшери не мали права вступу у медичні вищі навчальні заклади. Також виникали суперечки навколо можливості ротних фельдшерів, звільнених у запас, працювати у медичних закладах.

Великою проблемою було сприйняття фельдшерів як «мужицьких» медиків, натомість лікарям суспільство відводило «елітне» місце «панського дохтура».

страшенно обурювався де-якими промовами окремих товаришів, але свідомість певної професійної дисципліни не дозволяла йому з катедри сказати се.

Удержуючись від сього, він все-таки не міг здержати свого обурення, і, не питаючись дозволу секції, зробив дуже відповідальну заяву від імені секції, коли се, на його думку, було корисно Україні.

На сім випадку я трошки докладніше зупинюсь, бо він з'ясує постать товариша Борозенко, як громадянина.

На з'їзді почалось обговорення питання про склад та вибори Генеральної Військової Санітарної Управи¹⁷, найвищої військової санітарної організації.

Ротні фельдшері, маючи на увазі чисельну перевагу голосів, підняли галас про необхідність «демократизації» сеї інституції, тоб-то про те щоб у склад Управи увійшло побільше ротних фельдшерів.

Позиція їх, звичайно, не могла задовольнити ні лікарів, ні лікарських помішників, бо кожному було ясно, що се приведе

Унаслідок цих невіршених питань постало явище фельдшеризму — низькоякісного медичного обслуговування медиками з недостатньою медичною освітою або узагалі без такої.

Фельдшерське питання неодноразово ставало предметом розгляду на різноманітних з'їздах медиків. 15 лютого його розглядала Державна дума, 22–26 серпня 1917 р. — Центральна медико-санітарна рада при Тимчасовому уряді. В Україні фельдшерське питання розглянули ряд фельдшерських з'їздів і запропонували ряд заходів для його розв'язання. Однак, до практичного втілення реформ не дійшло.

¹⁷ Генеральна військова санітарна управа — структурний підрозділ Генерального секретарства / міністерства військових справ УНР. Створена 13 грудня 1917 р., за іншими даними — обрана на I всеукраїнському з'їзді військового медико-санітарного персоналу у жовтні 1917 р. Відомство очолювали Дмитро Одрин (до 23 березня 1918 р.), Яків Зозуля (з 6 лютого по 4 березня 1918 р.), Яків Карабай. Співробітниками Управи у різний час були також Андрій Іскра, Михайло Орловський, Кость Захаренко, Петро Северенчук, Василь Совачів, Андроник Чайка, Лазуренко, Подушко, А. Майборода та інші.

справу до загибелі. А не про се дбали ми всі. Не загибель мали на меті, а велику творчу організаційну працю. І от, коли на катедру почали з'являтися один по другому промовці, котрі намагались умовити р[отних] ф[ельдшерів] зняти свою пропозицію, або вносили ту чи іншу компромісову пропозицію, а р[отні] ф[ельдшери] уперто настоювали на своєму, коли я голосно запротестував проти такого настирливого висування особисто-професійних інтересів у справі державно-українській, тов[ариш]. Борозенко, нікого не питаючись, встає і голосно заявляє, що лікарські помішники, стоячи на ґрунті необхідности утворення української громадської медицини, висловлюються за принцип складення Управи з людей справи, а не тих або інших професійних представників, і щоб підкреслити дійсність сього, лікарські помішники відмовляються з свого боку виставляти кандидатуру професійного діяча. Маючи на увазі виключно професійну боротьбу, яку вели увесь час на з'їзді р[отні] ф[ельдшери] і можливість її і у будучині, тоб-то у тій самій Управі, се рішення було надзвичайно важним і його прийняти можна було лише за згодою всієї колегії, але людина ініціативи тов. Борозенко не питав її, він зробив сей крок боліючи за справу, боліючи за Українську державу, інтуїтивно відчуваючи, який психологічний перелом зробить його заява.

І дійсно, ся ідейна заява переборола фізичну силу. Принцип виборів, запропонований ним, було прийнято більшістю голосів.

З сього одного випадку, котрий я ніколи не забуду, я побачив, яка нова сила з'являється у нас.

Але... ми стоїмо тільки коло нової могили. Він ще раз, у останній раз прийняв рішення і віддав своє життя за ідею, за велику ідею Вільної України, котрою він горів.

Здавалось, йому усміхнулась доля: він був студентом Українського університету¹⁸, мав побільшити свої інтелектуальні

¹⁸ Український народний університет — громадський вищий навчальний заклад, утворений у жовтні 1917 р. у Києві. У серпні 1918 р. реорганізований у Київський державний український університет, у

сили для праці на рідній ниві, здавалось, стояв вже на широкому шляху до державної праці і... як каже поет:

«Ще й не виспівав своєї
Пісьні волі і життя,
Сонця вічної ідеї
І любови почуття,
Як насильство неймовірне
Обтяло той розмах крил...
І вечірньою добою
(Він) поліг на вік в труну...
Хай же сняться у могилі
(Йому) вквітчані сади,
Вільні співи, квіти білі
і дзюркотаннячко води».

Кость Захаренко¹⁹

Наше слово. Щомісячний професійний орган лікарських помішників і помішниць на Україні, 1918. — Ч. 1. — С. 1–2.

№ 7

Газетна стаття С. Новицького «Спогади про Олександра Конончука-Борозенка»

Київ, травень 1918 р.

Спогади про Олександра Конончука-Борозенка

О.Е. Конончук-Борозенко вступив до Київської Земської Фельдшерської Школи²⁰ в осени 1906 року і скінчив її в 1910 році.

лютому 1919 р. об'єднаний із Університетом св.Володимира. Ректор — І. Ганицький. У січні 1918 р. чимало студентів взяли участь у бою під Крутами. Частина з них, зокрема і Олександр Борозенко-Конончук, потрапили у полон до більшовиків і були розстріляні.

¹⁹ Особа не встановлена.

Те приємне вражіння, яке Конончук (в школі так його називали) робив на учнів тієї ж з ним класи своєю надзвичайною працьовитістю та розумним веденням товариських шкільних справ — ніколи не може забутись. Це була людина надзвичайно ретельна до якої б то не було розумної товариської праці. Все те, що він здобував під час лекцій, чи на практичних роботах — в той же мент ним провадилось в життя. Що ж до санітарії та гігієни взагалі, то більшого прихильника до цього серед учнів класи не було. Знаємо ми також, з якими неймовірними труднощами Конончук пробивався на світ науковий і багато знаннів здобув в школі та по-за школою. Конончук був постійним одвідувачем шкільної та громадських київських бібліотек. Чи треба товаришам записок по лекціям, чи яких заміток, у Конончука завше можна було дістати.

По скінченню школи, Конончук 2 роки працював в учаскових лікарнях Київського Земства. Потім був призваний до військової служби, де його й захопила війна.

Коли прийшлося з Конончуком зустрінутись в м. Ржешові²¹ (в Галичині), зараз же після вступу туди російського війська, то Конончук, дивлячись на руїни міста, в розмові зо мною з великим сумом зауважив: «Доки я буду в Галичині, — доти не могу бути веселим, бачучи такі руїни».

²⁰ Київська земська фельдшерська школа — медичний навчальний заклад, заснований 1842 р. при Кирилівських богоугодних закладах. З 1906 р. школа розташовувалась у будинку по вул. Дорогожицькій. З 1910 р. — фельдшерсько-акушерська школа. У роки Першої світової війни у приміщенні школи розмістився земський шпиталь. Випускниками школи були, серед інших, міністр охорони здоров'я УНР Дмитро Одрина, академік НАН України Василь Комісаренко. У роки навчання у школі О. Борозенка-Конончука її директором був Модест Левицький, якого 1907 р. заарештували з політичних мотивів разом з Лесею Українкою, Ольгою Косач, Борисом Грінченком. Нині — Перший Київський медичний коледж.

²¹ Нині — м. Жешув (Rzeszów, Ряшів), Підкарпатське воєводство, Польща.

Після упаду російського політичного обруча — Конончук увесь час працював в українських громадських осередках. Хто не знає його по праці на фельдшерських з'їздах²², в комітеті Всеукраїнської Спілки Лікарських Помішників²³, в Київському Т[оварист]ві лік[арських] пом[ішників]²⁴ і т. и.?

Вступивши до Українського Нар[одного] Університету на правничий факультет, на котрому порішив залишитися й на далі — Конончук завше мріяв про досягнення вищих юридичних знань, про юридичну допомогу на селах нашому трудящому людові.

Як зразок ідейного та свідомого студента-українця, Конончук в Січні ц/р. вступив до студентського куріня і, в бою під Крутами, зложив свою голову за правду та волю України.

Тепер же дорогий нам Конончук лежить у Братській Домовині на Аскольдовій Могилі, з височінь якої слідкує, як то всі інші товариші виконають свої обовязки та досягнуть спільних

²² Перший всеукраїнський фельдшерський з'їзд відбувся 5–8 серпня 1917 р. у Києві. Окрім політичної резолюції про визнання Української Центральної Ради «вищим правомочним органом української демократії», з'їзд ухвалив рішення створити Всеукраїнську спілку лікарських помічників, обрав її керівні органи та заснував періодичне видання. Другий з'їзд було заплановано на 22–26 травня 1918 р., однак відомостей про його проведення наразі не віднайдено.

У жовтні 1917 р. проведено з'їзд військових лікарських помічників Київської військової округи. Також фельдшери могли брати участь у красвому медико-санітарному з'їзді 16–19 жовтня 1917 р.

²³ Всеукраїнська спілка лікарських помічників — громадська та професійна організація середнього медичного персоналу в Україні. Заснована 1917 р. 1918 р. увійшла до складу Українського національного союзу. Періодичним органом спілки був «Вістник Всеукраїнської Спілки лікарських помічників, помічниць і акушерок», а також часопис «Згода».

²⁴ Київське товариство лікарських помічників — громадська та професійна організація середнього медичного персоналу у Києві. Головою товариства був Мартовий, товаришем голови — Варчук.

мрій, що до захисту та до славного життя нашої Неньки-України.

*Сафрон Новицький*²⁵

Наше слово. Щомісячний професійний орган лікарських помішників і помішниць на Україні, 1918. — Ч. 1. — С. 3.

№ 8

Газетна стаття «Пам'яти павших під Крутами»

Київ, травень 1918 р.

Пам'яти павших під Крутами

Большевицькою навалою, північним віхрем, що на протязі майже 2-х місяців безупинно і шалено крутивсь на Україні, вписано в історію нашу ще одну криваво-трагичну сторінку: Україні, що тільки-що стала на шлях вільного національного життя, що почала будувати власні форми Державного устрою, — знов прийшлося спокутувати історичний гріх недбалості чайки, що вивела своїх діток при битій дорозі.

І хоча всяких ворогів зазнала на своєму бідолашному життю Україна: насідали на неї ляхи, шматував тіло сердешної турок злий, руйнував її татарин клятий, але такого осатанілого і скаженого ворога, як рідний брат «північник» — Україна не бачила, не знала.

Прийшов він на Українську землю дикий, злий, немилосердний: димом пожеж обгорнув він наші тихії оселі, в річках кривавих топив нашу волю, життя наше національне, здобутки революційні — нашу Державу, Осатанілі банди ріжного зброду

²⁵ Новицький Софроній Терентійович (1892–1957), учений-медик, доктор медичних наук. Закінчив Київський медичний інститут. Працював у Вінницькому, Ташкентському та Київському медичних інститутах. Автор праць з травматології, онкології, загальної хірургії.

з півночі чорною хвилею котились по всій Україні. Скаженіючи помстою, що менший брат взявся сам будувати своє власне життя, ці «північники» грабували скарб наш народній, злотовано руйнували і нищили все, що могли, шматували серце народне!..

Нема порятунку, ні від кого ждати, — застогнала, заплакала сердешная мати!!

Спалахнулось любовію до матері в латаній свитині наше українське молоде студентство, загорілись юнацькі душі всіх учнів-синів України, що кинули ремінці з книжками і до зброї в оборону Неньки ставали рядками.

Стало і наше товариство: в січевих стрільцях товариші з'єднались, пішли вони боронити свій край від загину...

До Крут вони доїхали, де озвірілий «північник» лютовав сп'яніло, та сунув до самого серця України лавою густою.

Окопалось тут наше товариство, на боротьбу завзяту лишилось і билось-билось до свого загину... Порідшали рядки велетнів-борців, юнаків сміливих: нема товариша Борозенка, Чижова не стало; в полоні замучено Сірика і Дикого, банди розстріляли Головащук...

Лютовав «північник» і шалену там чинив свою розправу...

Знялась чайка над землею,

Літа в Крутах над степами,

Та сумно стогне-плаче

Над забитими синами.

Вітер стогін геть разносить,

Лозу гне, шелестить травою.

Зупиниться, послуха,

Тай повіє розпукою тяжкою!..

Д. Кр. і І. М.²⁶

Наше слово. Щомісячний професійний орган лікарських помішників і помішниць на Україні, 1918. — Ч. 1. — С. 3.

²⁶ Криптоніми не розшифровано.

№ 9

Фотографія О. Борзенка-Конончука

Київ, травень 1918 р.

Наше слово. Щомісячний професійний орган лікарських помішників і помішниць на Україні, 1918. — Ч. 1. — С. 1.